

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Johannes Climacus eller De Omnibus dubitandum est

Citation: Kierkegaard, Søren: "Johannes Climacus eller De Omnibus dubitandum est", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-jc-txt-shoot-id5341e9d0-7403-4bbd-8a3e-94704a4beb93.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 15

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

Cap. I.

Den nyere Philosophie begynder med Tvivl.

Hvad der strax var ham paafaldende ved hine 3 Sætninger, var, at de ingenlunde syntes eensartede. Medens nemlig de tvende første i strængere Forstand maatte paa Grund af deres Almindelighed ansees for filosofiske, idet de udsagde noget Almindeligt Philosophien til alle Tider og Stæder, eller den Philosopherende til alle Tider og Stæder betræffende, syntes den tredje at være en historisk Efterretning, der først maatte undergaae en Forvandling, førend den kunde gjøre Fordring paa i strængere Forstand at være af filosofisk Natur. Historisk kunde det vel interessere, at faae at vide, at den nyere Philosophie begynder med Tvivl, i samme Forstand som det ogsaa kan interessere at vide, om den begynder i Tydskland eller i Frankrig, og med hvem; foregik der derimod en Forvandling med den, da var det sandsynligt, at den vilde gaae ind under een af de foregaaende Sætninger.

For at eftersee, om dette forholdt sig saaledes, besluttede han, at udforske den.

§ 1. Hvorledes Sætningen maa forstaaes nøie efter Ordene?

Han stræbte her at gjøre sig Rede for, hvad det vel kunde have at betyde, at der til Philosophien var føiet det Adjektiv: den nyere, hvilket jo var et historisk Prædikat. Sætningen udsagde da kun Noget om en bestemt historisk Philosophie. Sætningen antog han nu var sand; thi til at efterforske dette havde han hverken Læsning eller Udvikling nok. Af Sætningen fulgte, at der havde været en ældre Philosophie, der ikke havde begyndt paa samme Maade, da i andet Fald Sætningen var høist ufuldkommen fremsat. Han spurgte nu, om han deraf kunde være berettiget til at slutte, at en senere Philosophie igjen kunde begynde paa en anden Maade, saaledes, at Philosophien kunde begynde paa forskjellig Maade og dog vedblive at være Philosophie. For at fatte sig saa kort som muligt spurgte han, om en senere Philosophie igjen kunde begynde paa samme Maade som hiin ældre og dog være Philosophie; eller om, efterat den nyere Philosophie havde begyndt med Tvivl, dette havde en afgjørende Indflydelse paa enhver Fremtid. Hvis saa var, om dette da ikke havde en tilbagevirkende Kraft, saaledes, at det blev tvivlsomt, hvorvidt man turde kalde hiin ældre Philosophie Philosophie, uagtet den var begyndt med noget Andet. Hvis nemlig den nyere Philosophie ved sin Begyndelse for enhver Fremtid har udelukket Muligheden af en anden Begyndelse, saa tyder dette paa, at denne Begyndelse er mere end en historisk Begyndelse, er en væsentlig Begyndelse. I saa Fald er den nyere Philosophie væsentlig Philosophie, og hiin ældre kun accommodationsviis at kalde saa. – Skulde Ordene forstaaes saaledes, da var Sætningen undergaaet den Forandring, hvorved den var bleven identisk med den første Sætning, at Philosophien begynder med Tvivl.

Om dette var Philosophiens Mening vidste han ikke. I de Andres Tale søgte han forgjeves at finde et oplysende Vink. Var det Meningen, da forekom det ham besynderligt, at man udtrykte sig saa ubestemt, at man sammenblandede historiske og evige Bestemmelser saaledes, at man, idet man syntes at sige noget Historisk, sagde noget Evtigt. Hvorfor indskrænkede man sig da ikke til den første Sætning, at Philosophien begynder med Tvivl; thi da er Intet tvivlsomt, da er Alt, hvad der ikke begynder med Tvivl, hvad det saa end forresten er, ikke Philosophie. Rigtignok fremkom derved den Mærkelighed, at den evige Begyndelse var begyndt i Tiden, saaledes, at der havde været Tider, i hvilke den ikke var begyndt, medens han forestillede sig det saaledes, at den evige Begyndelse er til enhver Tid. Forsaavidt han havde forstaaet rigtigt, havde det voldet Philosophien store Vanskeligheder, at Christendommen udsagde om sig, at den var kommen ind i Verden ved en Begyndelse, der paa eengang var historisk og evig; det maatte da altid blive betænkeligt for Philosophien at ville udsige det Samme sig betræffende.

Ogsaa fra en anden Side gjorde han Sætningens Ord til Gjenstand for Overveielse. Der siges: den nyere Philosophie; der tales ikke om en enkelt Philosoph, om hvem der historisk berettes, at han begyndte med at tvivle; der tales om den nyere Philosophie som en Heelhed. Der bruges ikke et historisk Tempus eller et Præsens i den historiske Stiil, saaledes som man vel kan sige, Cartesius begynder med Tvivl, uagtet man dog vil betegne dette som noget Forbigangent, der kun i den historiske Fortælling er et Nærværende; man bruger et evigt Præsens, ligesom jo ogsaa den nyere Philosophie er noget Mere end en enkelt Philosoph. Forsaavidt synes da Sætningen at sige mere end noget blot historisk. Dette maatte den ogsaa af en anden Grund antages at gjøre. Den nyere Philosophie maatte jo antages endnu at være i sin Tilbliven, da der jo ellers allerede var en nyere til i Forhold til hvilken den selv var en ældre. Lod det sig da ikke tænke, at den

nyere Philosophie i sin videre Fremrykken blev sig bevidst, at den havde faaet en urigtig Begyndelse, der da som Begyndelse betragtet vilde vise sig ikke at være en Begyndelse; med hvilken Myndighed erklærer man denne Begyndelse for en Begyndelse for hele den nyere Philosophie? Det kan kun være rigtigt, fordi Begyndelsen selv er den for den nyere Philosophie væsentlige Begyndelse; men dette kan, historisk talt, først da afgjøres, naar hele den nyere Philosophie ligger afsluttet. Skal det før den Tid statueres, da maa det siges evigt og forstaaes, med andre Ord da maa det være fordi denne Begyndelse er den væsentlige for al Philosophie. I saa Fald er hiin Sætning igjen undergaaet en Forvandling, hvorved den er bleven identisk med den første Sætning, at Philosophien begynder med Tvivl.

Hvorfor brugte da Philosophien to Udtryk, af hvilke det ene har den Beskaffenhed, at det enten siger det samme som det andet, og er, under denne Forudsætning, ucorrect; eller det siger noget Andet, og er, hvis dette antages, dunkelt?

Uagtet Sætningens Tvetydighed, saaledes som denne nu havde viist sig for ham, kunde gjøre ham betænkelig ved at gaae videre, besluttede han dog at prøve, hvad der vel kunde ligge i den, idet han indtil videre antog, at det var en historisk Sætning. Som saadan var den nemlig forskjellig fra den første Sætning, og han havde jo kun Valget mellem at antage, at den var en aldeles Overflødighed, der blot kunde virke forstyrrende, eller at den var en noget besynderligt udtrykt historisk Sætning.

§ 2. Hvorledes det gik til, at den nyere Philosophie var begyndt med Tvivl?

Han antog, at den nyere Philosophie begyndte med Tvivl, og spurgte nu hvorledes det var gaet til, om det var skeet ved et Tilfælde eller ved en Nødvendighed, om denne Begyndelse var en tilfældig eller en nødvendig.

a. Om det var ved et Tilfælde, at den nyere Philosophie var begyndt med Tvivl?

Her spurgte han, om det var ved et saadant Tilfælde som det, ved hvilket Purpuret blev opdaget; hvilket Tilfælde jo havde den Beskaffenhed, at det i al Evighed vedblev at være et Tilfælde. Forholdt det sig saaledes, da indeholdt den Sætning, at den nyere Philosophie begynder med Tvivl, en historisk Tilfældighed, hvoraf Intet kan slutes hverken med Hensyn til en foregaaende eller en efterfølgende Philosophie, eller til Philosophien i Almindelighed, ligesaa lidet som man, af hvad der hændte hiin Hund, turde slutte at enhver Hund maatte opdage Purpuret. Hvis det forholdt sig saaledes, da indeholdt hiin Sætning en blot historisk Beretning, men kom da i Modsigelse med den første Sætning, at Philosophien begynder med Tvivl, forsaavidt som, naar disse Sætninger sammenstilledes deraf vilde fremgaae, at det Væsentlige var skeet paa en tilfældig Maade.

Han spurgte dernæst, om det Tilfælde, ved hvilket den nyere Philosophie kom til at begynde med Tvivl, maaskee var af den Beskaffenhed, at det skjulte en Nødvendighed i sig, der i næste Øieblik forklarede det Tilfældige; om hiint Tilfælde var af samme Beskaffenhed som det Tilfælde, ved hvilket Newton opdagede Loven for Faldet; thi uagtet det var et Tilfælde, forklarede dog den opdagede Lov i næste Øieblik Tilfældet selv som en Nødvendighed. Det var da i saa Fald kun tilsyneladende, i ufuldkommen historisk Forstand saa, at den nyere Philosophie ved et Tilfælde var begyndt med Tvivl, da den i samme Øieblik maatte opdage Nødvendigheden af, at den var begyndt saaledes. For den nyere Philosophie som et historisk Aktstykke kunde denne Nødvendighed endnu ikke opdages, da den nyere Philosophie endnu ikke var afsluttet. Opdagedes da denne Nødvendighed, saa maatte det være i evig Forstand, fordi den nyere Philosophie var Philosophien overhovedet. Denne Opdagelse vilde da være afgjørende for enhver Fremtid, og tilbagevirkende paa enhver Fortid med Hensyn til Spørgsmaalet om Philosophiens Begyndelse. Forsaavidt var da hiin Sætning undergaaet en Forvandling, hvorved den blev identisk med den første Sætning.

b. Om det var ved en Nødvendighed, at den nyere Philosophie var begyndt med Tvivl?

Her spurgte han, hvorledes det Foregaaende maatte være beskaffent, der nødvendiggjorte den nyere Philosophies Begynden med Tvivl; om dette Foregaaende var en Philosophie eller noget Andet. Paa dette Spørgsmaal svarede han sig selv, at det efter Sætningens Ord vel maatte være en Philosophie. Hvorledes da den Philosophie maatte have være[t] beskaffen, der kunde gjøre det nødvendigt for den nyere Philosophie at begynde med Tvivl? Om nu den Philosophie, der ved sin Forudgaaen havde gjort det nødvendigt for den nyere Philosophie at begynde med Tvivl, om den Philosophie og den nyere Philosophie alene vare Philosophie, saaledes, at hvis der tilforn havde været en Philosophie i Verden, der havde begyndt paa en anden Maade, denne da maatte finde sig i ikke at være Philosophie? Han spurgte videre, om hiin forudgaaende Philosophie selv var begyndt ved et Tilfælde eller ved en Nødvendighed. For ikke her at føres for vidt, søgte han at gjøre sig Rede for Følgende: naar den nyere Philosophie ved en Nødvendighed begynder med Tvivl, saa er dens Begynden bestemt i Fortløb med en tidligere Philosophie. Vilde man da sige noget Historisk om, hvad Philosophien begynder med, saa maatte man vel snarere nævne Det, med hvilket hiin forudgaaende Philosophie begyndte, forsaavidt som den nyere Philosophies Begynden kun var en Consequents indenfor en tidligere Begynden. (Antages dette, da vilde det virke forstyrrende paa den første Sætning, at Philosophien begynder med Tvivl.) Han indsaae forøvrigt allerede her den Vanskelighed, han senere maatte komme ind paa, at en saadan Consequents blev vanskelig at tænke, fordi den Begynden, med hvilken den nyere Philosophie begyndte, var bestemt som en Løsriven. Det maatte da være en egen Art af Consequents, den nemlig, ved hvilken af Eet fremkommer det Modsatte. Dette pleiede ellers at kaldes et Spring.

Han fastholdt imidlertid indtil videre, saa godt han kunde, den Tanke, at det var ved en nødvendig Consequents, at den nyere Philosophie var begyndt med Tvivl. Han sluttede da, at den nyere Philosophies Begynden maatte være en for Philosophien væsentlig Begynden, da man jo ikke kunde være berettiget til, uden blot historisk og tilfældigt, at udsige noget Væsentligt om en Udvikling, der endnu ikke var afsluttet; det kunde jo maaskee bag efter vise sig, at Begyndelsen slet ikke var en Begyndelse til Noget, men en Misforstaaelse, og altsaa mindst af Alt en Begyndelse til en Philosophie. Den begyndende Philosoph kunde jo dog ikke være berettiget til at sige: med mig begynder den nyere Philosophie; hans Eftermands Sanction var heller ei tilstrækkelig, med mindre Udsagnet selv var et væsentligt om al Philosophie. Var Udsagnet saaledes at forstaae, da var jo igjen Sætningen forvandlet i Lighed med hiin første Sætning.

§ 3. Ahnelse.

Ved hele den foregaaende Overveielse var han ikke kommen et Skridt videre. Dette smertede ham. At antage, at den tredie Sætning og den første Sætning vare identiske, kunde han ikke beslutte sig til, da han ikke kunde tiltroe en saadan forstyrrende Tautologie. Forstyrrende var den, forsaavidt den opfordrede Menneskene til at tænke noget Forskjelligt, uagtet der blev tænkt det Samme. Tænkte man det Samme ved begge Sætninger, saa var Tautologien forstyrrende. Forskjelligheden kunde han ikke fastholde uden ved at foretage en lille Forandring, ved hvilken Sætningen blev en historisk Ubetydelighed, som hvis man sagde: Cartesius begyndte med Tvivl, adskillige andre Philosopher fulgte hans Exempel. En saadan Sætning lod der sig, filosofisk talt, Intet indvende mod. Skulde en saadan Sætning frembyde Vanskeligheder, da maatte disse være af historisk Art, saaledes fE, om det virkelig forholdt sig saaledes at de selv sagde, at de havde gjort det, eller saaledes, om det virkelig var sandt, at de havde gjort, hvad de sagde, de havde gjort.

Forgjeves haabede han ved at lytte til Andres Tale, at faae nogen Oplysning, forgjeves. De brugte den første og den tredie Sætning som aldeles identiske; snart sagde de det Ene, snart det Andet, snart begge Dele paa eengang; snart brugte den Ene i Samtalens Løb den ene Sætning, den Anden svarede ham med den anden Sætning, og de forstode hinanden, og forstode, at de sagde det Samme. Forklaret blev Sætningen ikke, og det kunde han dog netop nu behøve, og hans egen Selvtænkning havde gjort ham modtageligere for Andres Veiledning. Dog Forklaringen udeblev, derimod blev Sætningen stundom saa hurtigt gjentaget af de Talende, at han næsten blev svimmel ved denne Eensformighed. Han vendte da stedse bekymret hjem; thi hvad der faldt de Andre saa let, at de blot behøvede løst at henkaste det, det faldt ham saa tungt at tænke.

Han gjenomtænkte Sætningen atter og atter, han søgte at glemme hvad han havde tænkt, for atter at begynde, – see! han kom altid til det Samme. Dog kunde han ikke forlade den, det var som fængslede en gaadefuld Magt ham til den, som blev det hvidsket til ham: der skjuler sig Noget bag ved denne Misforstaaelse. Hvad han da havde adskilt, idet han meente, at Sætningen enten maatte være en reen filosofisk Sætning eller en reen historisk, det søgte han nu at combinere. Han tænkte, det er vel Hemmeligheden, at den nyere Philosophie paa eengang er den historiske og den evige, og hvad mere er, den er sig selv dette bevidst. Det er jo en Forening ligesom Foreningen af de tvende Naturer i Christo. Ved hvert et Skridt den nyere Philosophie gjør, bliver den sig dettes evige Betydning bevidst, eller rettere, den

bliver sig den bevidst, førend den gjør Skridtet; thi ellers lod det sig tænke, at Skridtet selv var et saadant, der aldrig kunde faae evig Betydning, med mindre Philosophiens historiske Fremadskriden var absolut identisk med Ideens egen Bevægelse. Men da vilde en saadan Fremadskriden ikke være en historisk. Den nyere Philosophie vilde da ikke behøve at undergaae nogen Forvandling, nogen retrograd Forklarelse, nogen Glemselens Luttrelse for at optages i Systemet, men indtil den ubetydeligste Detaill gaae lige lukt ind i Systemet, i samme Forstand, som hvis en historisk Mand var saa poetisk at hvert Ord af ham hver hans Mine var pure Poesie, han da ikke behøvede at undergaae nogen Forvandling for at gaae ind paa Scenen, men kunde gaae lige ind fra Gaden af, aldeles som han gik og stod, og blot være ganske ugeneret.

Endnu vilde det dog ikke blive klart for ham, hvorledes han skulde tænke en saadan Combination. Hans Sjæl ængstedes i ahnelsesfuld Uro, han ahnede, at det maatte være noget Overordentligt, han ahnede, at det at være Philosoph nuomstunder maatte være noget ubeskriveligt Vanskeligt. Hang det nemlig saaledes sammen med den nyere Philosophie, saa maatte det jo gaae paa en lignende Maade med den enkelte Philosoph. Denne maatte da blive sig sig selv bevidst, i denne Bevidsthed af sig selv tillige blive sig sin Betydning bevidst som Moment i den nyere Philosophie, den nyere Philosophie igjen bevidst som Moment i en foregaaende Philosophie, denne igjen bevidst som Moment i den evige Philosophies historiske Udfoldelse. Philosophens Bevidsthed maatte da omfatte de meest svimlende Modsætninger: sin egen Personlighed, sit lille Amendement – alverdens Philosophie som den evige Philosophies Udfoldelse.

Det varede længe, inden det lykkedes ham correct og bestemt at tænke denne uhyre Tanke. Som en Mand, der vælter en tung Byrde op af et Bjerg ofte overvældes, saa hans Fod glider og Byrden triller ned, saaledes gik det ham. Endelig var han sikker paa sig selv, at han med Lethed kunde gjøre Bevægelsen. Han besluttede nu at lade Tanken virke med al sin Vægt; thi han gjorde Forskjel mellem Tænkningens Besværlighed og Tankens Vægt. Som historisk Tanke tænkte han Tanken med Lethed. Han havde samlet nye Kræfter var ganske integer, han stillede sig ligesom ind under Tanken – og see! den overvældede ham, han besvimeede. Da han var kommen til sig selv, turde han næsten ikke vende sin Opmærksomhed til hiin Tanke, det forekom ham, at det var til at blive afsindig over, idetmindste naar man ikke var mere nervestærk end han. Desto større var hans Beundring af dem, der formaadede at tænke Sligt saa let, som var det Hele kun Narrestreger.

Han blev mismodig; men idet han saaledes hensank i Mismod, fik han, halvt mod sin Villie atter fat paa hiin uhyre Tanke. Han var for bekymret til egentlig at tænke, men det forekom ham, som om hiin Tanke, der syntes saa uhyre positiv, dog egentlig var en Skepsis, da den Enkeltes Viden bestandig dog kun var en Viden om sig selv som Moment og om sin Betydning som Moment. Under Forudsætning af, at dette virkelig var muligt, Noget han dog ikke ret kunde fatte, da det ikke blev ham klart, hvorledes et Moment kunde blive sig bevidst blot som Moment, da denne Bevidsthed var en Umulighed uden en Bevidsthed, der var mere end en Bevidsthed om sig selv som Moment, da ellers min Bevidsthed maatte ligge i et Andet – saa blev dog denne Viden en høist relativ Viden og ingenlunde en absolut Viden. Men hvorledes var det muligt, at hvert enkelt Moment tillige blev sig sin evige Gyldighed bevidst som Moment i det Hele? Saa maatte jo den Enkelte være alvidende, og Verden være færdig.

At den Enkelte kunde blive sig det Evige bevidst, det kunde han vel fatte, og det havde vel ogsaa en tidligere Philosophie meent, saafremt der ellers havde været en saadan; men at blive sig det Evige bevidst i den hele historiske Concretion, endog efter den Maalestok, at det ikke blot angik det Forbigangne, det troede han var forbeholdt Guddommen. Han kunde heller ikke fatte, i hvilket Tidsmoment man blev sig selv saaledes forklaret, at man, skjøndt sig selv nærværende blev sig selv forbigangen. Det troede han maatte forbeholdes Evigheden, og at Evigheden kun abstrakt var tilstæde i Tiden.

Forsaavidt der havde været en tidligere Philosophie havde vel ogsaa den enkelte Philosoph benyttet Forgængerne, seet, at han kunde tilegne sig Dette, berigtige Hiint o: s: v:, men det var vel ikke faldet ham ind, at ville gennemskue den evige Nødvendighed, med hvilken den ene Philosoph fremgik af den Anden, han selv af sine Forgængere i en evig Continuitæt. Kunde det end lykkes Tænkningen med Hensyn til det Forbigangne at ahne en saadan indre Nødvendighed, hvorved da ogsaa blev at bemærke, at jo mere fjernet det var, desto større blev Muligheden af en Skuffelse, med Hensyn til det Nærværende syntes det ham en Umulighed. Dette fik da ikke Lov at blive et Nærværende af Iver for, at det jo før, jo hellere skulde blive et Forbigangent, men paa den Maade blev det ingen af Delene. Herover blev han sig selv klar ved at betragte det personlige Liv. Naar Een skuer tilbage over sit Liv, da kan især den tidligere Deel deraf vel vise sig som gennemtrængt af en Nødvendighed. Hvis derimod Een idet han begynder et bestemt Tids-Afsnit først vil blive sig dette bevidst i sin evige Gyldighed som Moment i sit Liv, saa vil han netop forhindre det fra at komme til at faae Betydning, idet han vil ophæve det, førend det har været, idet han vil, at det, der er et Nærværende, i samme Moment skal vise sig for ham som et Forbigangent.

Det var, forekom det ham, allerede en betænkelig Sag, om Een vilde paatage sig at prophetere. Og dog, ligesom man kunde ahne en Nødvendighed i det Forbigangne, saaledes lod det sig jo ogsaa tænke, at der lod sig ahne en Nødvendighed i det Tilkommende. Det Philosophien imidlertid vilde gjøre var noget endnu Vanskeligere, det var at gennemtrænge Alt med Evighedens og Nødvendighedens Tanke, at gjøre dette i det præsentiske Øieblik, det var at dræbe det Præsentiske med Evighedens Tanke og dog bevare dets friske

Liv, det var at ville see det, der skeer, som det der er skeet og paa samme Tid som det, der skeer, det var at ville vide det Tilkommende som et Nærværende og dog paa samme Tid som et Tilkommende.

Saa vidt var han kommen i Betragtningen af hiin Sætning. Det var ikke skeet saa hurtigt, som det her er blevet fortalt, det havde kostet ham Tid og Flid; men hans Møie var kun slet belønnet; thi skulde han have en Mening om, hvad der laae i den omtalte Sætning, da var det denne, at den var en Umulighed. Dog dette havde han ikke Mod til at troe.